

Het toptarief verhogen werkt niet!

Prof. dr. B. Jacobs & F.T. Zoutman¹

In de vorige uitgave van de aanslag bekritiseerde Koen Caminada (2010) de conclusie van ons artikel over het toptarief dat is uitgebracht in de Economische en Statistische Berichten (ESB) van 28 mei 2010. In het ESB artikel wordt berekend welk tarief in de hoogste schijf van de inkomstenbelasting de overheidsopbrengsten maximaliseert. We concluderen dat we op dit moment op de top van de Laffer-curve zitten en dat een verhoging daarom leidt tot lagere belastingopbrengsten. In deze bijdrage betogen wij dat de kritiek van Caminada geen hout snijdt en dat verhoging van het toptarief niet werkt.

Het opbrengstmaximaliserende toptarief is afhankelijk van drie ingrediënten: de inkomensconcentratie bij de inkomens in de hoogste schijf, de gecompenseerde elasticiteit van de belastinggrondslag en de inkomenselasticiteit van het belastbaar inkomen.

Inkomensconcentratie

Hoe sterker het inkomen is geconcentreerd bij de hoogste inkomens, hoe meer een verhoging van het toptarief oplevert. Er zijn immers meer huishoudens die meebetalen in de hoogste schijf. De inkomensconcentratie kan worden samengevat in één parameter als de top van de inkomensverdeling zich laat beschrijven door de Pareto-verdeling, hetgeen in Nederland het geval is. Hoe hoger de inkomensconcentratie hoe lager de Pareto-parameter. Op basis van Nederlandse data schatten wij de Pareto-parameter zeer precies tussen 3,18 en 3,35 afhankelijk van de inkomensdefinitie die we gebruiken.² Dit betekent dat inkomensconcentratie in Nederland relatief laag is.^{3,4}

Gecompenseerde elasticiteit en inkomenselasticiteit

Een belastingverhoging roept gedragsreacties op. Mensen kunnen bijvoorbeeld reageren door minder te gaan werken, belasting te ontduiken of te ontwijken, minder te investeren in menselijk kapitaal, te migreren, enzovoorts. Hoe groter de gedragseffecten hoe lager het opbrengstmaximaliserende tarief. Dit effect wordt door economen opgesplitst in een gecompenseerd effect en een inkomenseffect. Door de belastingverhoging wordt de netto beloning voor arbeid lager. Huishoudens hebben daardoor minder prikkel om te gaan werken en meer prikkels belasting te ontwijken. Het belastbaar inkomen neemt door dit gecompenseerde effect af.

Aan de andere kant worden mensen armer door de belastingverhoging. Dit zorgt er juist

voor dat ze meer gaan werken zolang vrije tijd een normaal goed is. Het belastbaar inkomen neemt door het inkomenseffect juist toe. Het verschil tussen deze twee effecten op een belastingverhoging is het ongecompenseerde effect. Omdat het gecompenseerde effect empirisch groter is dan het inkomenseffect is het ongecompenseerde effect positief. De gecompenseerde elasticiteit meet de procentuele vermindering in belastbaar inkomen bij een toename van het marginale belastingtarief met 1 procent. De inkomenselasticiteit meet de procentuele toename van het belastbaar inkomen als gevolg van een toename van het inkomen met 1 procent. De ongecompenseerde elasticiteit is het verschil van deze twee elasticiteiten. Onderstaande formule geeft het opbrengstmaximaliserende toptarief⁵:

$$T^* = \frac{1}{1 + a\varepsilon - \eta}$$

In deze formule is T^* het marginale toptarief, a de Pareto-parameter, ε de gecompenseerde elasticiteit en η de inkomenselasticiteit.

Empirische elasticiteiten

Helaas zijn er voor Nederland geen studies beschikbaar over de hoogte van de (on)gecompenseerde elasticiteit van het belastbare inkomen. Studies uit vele andere ontwikkelde landen zijn samengevat in de recente overzichtsstudies van Meghir and Phillips (2010, p. 268-269, tabel 3C.7) en Saez et al. (2010). De conclusie die hieruit kan worden getrokken is dat de gemiddelde ongecompenseerde elasticiteit van het belastbare inkomen rond de 0,25 ligt. De inkomenselasticiteit ligt waarschijnlijk tussen de 0 en 0,2.¹ Dit betekent dat de gecompenseerde elasticiteit tussen de 0,25 en de 0,45 ligt. Daarnaast concluderen beide artikelen dat de elasticiteit van belastbaar inkomen bij hoge inkomens waarschijnlijk een stuk hoger

is. Dit betekent in feite dat we voor topinkomens een hogere elasticiteit zouden moeten gebruiken. In Jacobs en Zoutman (2010) gaan we uit van een ongecompenseerde elasticiteit van 0,2 een inkomenselasticiteit van 0,1 en dus een gecompenseerde elasticiteit van 0,3. Deze aannames zijn dus bijzonder conservatief (lees: laag).

Caminada verwijt ons onjuiste waarden te hanteren voor de elasticiteiten. Hij schrijft: "Jacobs en Zoutman gebruiken verouderde elasticiteiten die niet op Nederland van toepassing zijn. De oudere studies overschatten de elasticiteit. Bovendien is de elasticiteit in Nederland waarschijnlijk laag omdat de belastingcode weinig mogelijkheden voor ontwijking toestaat en omdat er relatief veel senioren en ambtenaren in de hoogste inkomensgroep vallen."

Dit verwijt is niet terecht. De belangrijkste bron voor onze elasticiteiten is Saez et al. (2010) en deze studie is in december 2010 gepubliceerd in het belangrijkste tijdschrift voor overzichtsstudies: The Journal of Economic Literature. Er bestaat geen recenter gepubliceerd werk.

De vraag of deze elasticiteiten op Nederland van toepassing zijn is lastig te beantwoorden aangezien er geen empirische studie voor Nederland is. De observaties van Caminada dat de belastinggrondslag na de tariefsverlaging van de Belastingherziening 2001 niet is toegenomen bewijzen niets aangezien een econometrische analyse ontbreekt, die deze stelling kan onderbouwen.

Wij zijn het gedeeltelijk met Caminada eens dat belastingontwijking via fiscaal trapezewerk in Nederland lastiger zou kunnen zijn dan in vele andere landen. Aan de andere kant is het in Nederland emakkelijk om uit te wij-

ken naar het buitenland (met name België) en deze optie lijkt in landen met een minder open economie lastiger. Ook Caminada's argument dat de samenstelling van rijke belastingbetalers anders is dan in het buitenland is niet overtuigend. Hij levert wederom geen empirisch bewijs voor deze stelling. Maar zelfs als het zou kloppen, dan roept dit de vraag op waarom Nederland zo weinig mobiele rijke belastingbetalers heeft. Zou dit misschien kunnen komen door de hoge toptarieven in Nederland? Juist omdat we niet zeker weten hoe sterk de hoogste inkomensgroepen reageren op de hoogte van het toptarief, maken we een conservatieve aanname over de gedragseffecten bij de hoge inkomensgroepen. We hanteren elasticiteiten die véél lager liggen dan de elasticiteiten die normaliter worden gevonden. Caminada geeft geen flinter empirisch bewijs dat deze elasticiteiten desondanks nog te laag zouden zijn.

Het tweede verwijt van Caminada luidt: "De optimale belastingtheorie neemt te sterke aannames en is daarom niet geschikt om dit onderwerp te analyseren."

Dit verwijt mist naar onze opvatting eveneens iedere grond. Wereldwijd lijken de meeste academici en beleidsmakers overtuigd van het belang van de bijdrage van optimale belastingtheorie aan het fiscale beleid. Zo won James Mirrlees in 1996 de Nobelprijs op basis van zijn bijdrage aan de optimale belastingtheorie. Emmanuel Saez won in 2009 de John Bates Clark Medal vanwege zijn bijdrage aan de optimale belastingtheorie. Deze prijs wordt eens in de twee jaar uitgereikt aan de beste Amerikaanse econoom onder de 40. Dit najaar is door de Institute of Fiscal Studies de Mirrlees Review uitgebracht waarin het gehele Britse fiscale systeem met behulp van optimale belastingtheorie wordt geëvalueerd. Kortom, de invloed van optimale belastingtheorie op het fiscale beleid is waarschijnlijk groter dan ooit.

Natuurlijk kun je nog steeds mening verschillen over de toepasbaarheid van de optimale belastingtheorie op het fiscale beleid in het algemeen en het toptarief in het bijzonder. Uit Saez (2001, sectie 3) blijkt echter dat geen enkele aanname betreffende de werking van de economie nodig is om de formule van het opbrengstmaximaliserende belastingtarief af te leiden. Het is een kwestie van 'Newtoniaanse mechanica': voor de bepaling van

het opbrengstmaximaliserende toptarief zijn alleen de elasticiteiten en de Pareto-parameter vereist. Indien men het eens kan worden over de elasticiteiten en de Pareto-parameter, dan staat ook het opbrengstmaximaliserende toptarief vast. Kortom, wie niet gelooft in de toepasbaarheid van optimale belastingtheorie als geheel, heeft daarmee nog geen argument om ons resultaat over het toptarief af te wijzen.

Tabel 1: Optimale toptarieven

	Inkomenselasticiteit 0,20			Inkomenselasticiteit 0,10			Inkomenselasticiteit 0,00		
	Ongecompenseerde elasticiteit 0,10	0,20	0,30	Ongecompenseerde elasticiteit 0,10	0,20	0,30	Ongecompenseerde elasticiteit 0,10	0,20	0,30
Pareto-parameter	Gecompenseerde elasticiteit 0,30 0,40 0,50			Gecompenseerde elasticiteit 0,10 0,30 0,40			Gecompenseerde elasticiteit 0,10 0,20 0,30		
3,00	59%	50%	43%	67%	56%	48%	77%	63%	53%
3,25	56%	48%	41%	65%	53%	45%	75%	61%	51%
3,5	54%	45%	39%	63%	51%	43%	74%	59%	49%

Tabel 1 vat de belangrijkste resultaten uit Jacobs en Zoutman (2010) samen. Dikgedrukt staat het opbrengstmaximaliserende tarief dat ons op basis van conservatieve aannames betreffende de elasticiteit het meest realistisch lijkt. Dit opbrengstmaximaliserende effectieve tarief is 53 procent. Het toptarief in de inkomensbelasting is op dit moment 52 procent. Om het effectieve toptarief in Nederland te bepalen moet het effect van indirecte belastingen zoals BTW en accijnzen hierbij worden opgeteld. Aan de andere kant zorgt de hypotheekrenteaftrek juist voor een lager effectief tarief omdat de betaalde rente van het belastbaar inkomen mag worden afgetrokken. Wij veronderstellen dat het effect van de indirecte belastingen ongeveer gelijk is aan het effect van de hypotheekrenteaftrek. Dit betekent dat het effectieve tarief in Nederland ook ongeveer 52 procent is. Het huidige toptarief is vrijwel gelijk aan het opbrengstmaximaliserende tarief. Deze conclusie trekken wij op basis van conservatieve aannames. Een verhoging naar 55 of 60 procent zoals door Caminada wordt voorgesteld leidt dus tot lagere belastingopbrengsten.

Literatuur

- Koen C.L.J. Caminada 2010, "Discussie: Toptarief te hoog of niet?" In: De Aanslag, jaargang 20, nummer 1, 2010/2011, pp. 28-29.
- Christopher Heady 2010, "Trends in Top Incomes and Income Inequality and their implications for Tax Policy", OECD CTPA/CFA/WP(2010)6.
- Bas Jacobs 2008, De Prijs van Gelijkheid,

Amsterdam: Bert Bakker

- Bas Jacobs 2010, "Een Economische Analyse van een Optimaal Belastingstelsel voor Nederland", Essay Studiecommissie Belastingstelsel, Den Haag: Ministerie van Financiën.
- Bas Jacobs en Zoutman, Floris T. 2010, "Hoger Toptarief leidt tot lagere belastingopbrengsten", Economische Statistische Berichten vol.

95 pp. 328-331.

- Costas Meghir en Philips, David 2010, "Labour Supply and Taxes", In: The Mirrlees Review reforming the Tax System for the 21st Century: Dimensions of Tax Design Chapter 3 pp. 202-274 Oxford: Oxford University Press.
- Emmanuel Saez 2001, "Using Elasticities to derive Optimal Income Tax Rates", Review of Economic Studies vol 68 pp. 205-229.
- Emmanuel Saez, Slemrod, Joel en Giertz, Seth H. 2010, "The Elasticity of Taxable Income with Respect to the Marginal Tax Rates: A Critical Review", Journal of Economic Literature (Op het moment van schrijven nog niet gepubliceerd).

- 1 Prof. dr. B. Jacobs is als docent verbonden aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Dhr. F.T. Zoutman is assistent in opleiding aan de Erasmus Universiteit onder begeleiding van dhr. Jacobs.
- 2 In Jacobs en Zoutman (2010) melden wij abusievelijk een Pareto-parameter van 4,25. Dit kwam door een verkeerde interpretatie van onze schattingsresultaten. Als gevolg daarvan is het optimale toptarief in dit artikel iets hoger, maar de belangrijkste conclusies blijven overeind. In Jacobs (2008, 2010) wordt een schatting van 3,5 gehanteerd volledig in lijn met dit artikel.
- 3 Zie voor meer informatie Jacobs en Zoutman (2010)
- 4 In Heady (2010) wordt aangetoond dat de Nederlandse inkomensconcentratie het laagste is van alle 16 OESO landen vermeldt in de studie.
- 5 In het Jacobs en Zoutman (2010) richten wij ons op het welvaartsmaximaliserende toptarief. In dat geval is het tarief ook afhankelijk van het welvaartsgevoel dat wordt gegeven aan de rijkste huishoudens. Onder normale sociale preferenties is het opbrengstmaximaliserende tarief altijd minstens zo hoog als het welvaartsmaximaliserende tarief.
- 6 Zie voor een veel uitgebreider overzicht Jacobs en Zoutman (2010).